

DISKRIMINERING I VÅRDEN FÖRSVÅRAR REKRYTERING

Under högsäsong har Svensk Skogsservice sextio medarbetare från Polen. Det har fungerat bra. Det största problemet är den svenska vården. Landstingen kräver intyg som inte behövs och stora summor i avgifter som de inte har rätt att ta ut av EU-medborgare som är registrerade och betalar skatt i Sverige. Den svenska vården börjar göra rekryteringen svår.

– Timmer!

Det är oktober. Gulnade löv täcker marken i skogen söder om Eskilstuna. Regnet hänger i luften. Det är älgjaktssäsong, men motorsågarna gör att älgarna väljer att befinna sig någon annanstans, och således är även jaktornen tomma. Då och då hörs ett varningsrop från Joakim Gustafsson, 32, eller Jonathan Åkesson, 24. Ropet följs i regel av en större björk eller asp som slår ner med ett ordentligt brak.

Joakim och Jonathan röjer i en ledningsgata. Under högspänningsledningar av den här typen ska det finnas en 46 meter bred ledningsgata utan högväxande buskar eller träd. Ledningsgatan måste regelbundet röjas för att minimera risken att stormfällda träd river ner ledningarna. Det är en kärnverksamhet för Svensk Skogsservice AB, som Joakim startade för tio år sedan.

Från början var skogsarbetet en bisyssla. Joakim, då 21 år, var elitsatsande idrottsman och befann sig alldeles utanför landslagsnivå i löpning, längdskidor, orientering och skidorientering. Han skaffade f-skattsedel för att kunna dra in sponsorpengar och sälja sportartiklar.

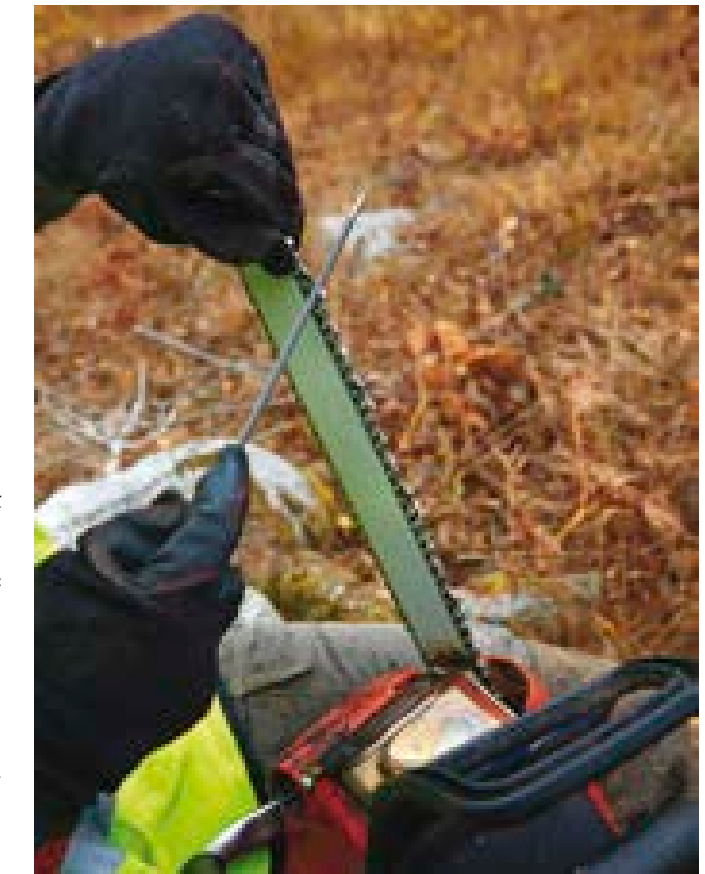
– Det gick att leva på idrotten i några år. Det var väldigt kul. Jag tränade mycket och tjänade lite, men fick resa en hel del och tävla utomlands. Sedan tog det stopp på grund av sjukdom, förklarar han.

– Jag hade tidigare jobbat med plantering. De som jag jobbade åt drog inte in tillräckligt mycket jobb, så jag fick starta eget.

2003, när han var 21 år, startade han Svensk Skogsservice. Målet var att på fem år bli Sveriges största skogsföretag. Efter fem-sex år var han näst störst med ett 40-tal anställda och en omsättning på mer än 20 miljoner kronor. Ytterligare några år senare hade han över 100 anställda. Detta i ett skogsföretag med bas i Dals-Ed, en av landets minsta kommuner.

Joakim har skogen i blodet. Både hans far och farfar har varit verksamma som skogslärare på skogsbruksgymnasiet i Ed. Farfar tyckte att det var en dålig idé när han startade företaget.

– Ja, farfar ville att jag skulle skaffa en utbildning. En del av drivkraften att få företaget att växa var att visa honom att det gick ändå, säger han med ett leende.

Tillväxten har inte passerat obemärkt. 2010 fick Joakim ett Anders Wall-stipendium på 100 000 kronor för sitt entreprenörskap som skapat så många arbetstillfällen i skogsbranschen. 2011 utsågs företaget till gasell av *Dagens Industri* och 2012 till Årets jobbskapare av Young Entrepreneurs of Sweden. Man får intryck av att elitsatsningen har fortsatt, men att han bytt arena från uthållighetsidrott till företagande.

Nu har han minskat kapaciteten lite för att anpassa sig till marknaden. Företaget röjer ungefär 12 000 hektar om året och planterar sju miljoner plantor.

Joakim själv är ute på fältet och röjer två-tre månader om året. Det innebär en hel del resdagar. Han är baserad i Dals-Ed, där han bor med sambon Marie och två barn. Marie är ekonomichef på företaget, som allt mer blivit att betrakta som ett familjeföretag. Förutom Marie har Joakim knutit till sig sin pappa och brodern Jon, som i dag är VD.

I kraftledningsgatan utanför Eskilstuna har

Joakim sällskap av Jonathan Åkesson, som också kommer från Dals-Ed. Jonathan är 24 år och har redan sex års erfarenhet; han har jobbat i skogen sedan han gick ur gymnasiet.

– Det är ett väldigt omväxlande jobb. Inget träd är det andra likt. Och det är skönt att få vara ute hela dagarna. Tiden går fort, förklarar han.

– När vädret är som i dag är det väldigt fint, instämmer Joakim. Den kalla höstluften är perfekt att jobba i. Det är härligt att få tillbringa dagarna i naturen. Vi har aldrig samma fikarum två dagar i rad.

Med sina rötter i Dalsland är Joakim och Jonathan inte typiska medarbetare. Nästan hela personalstyrkan kommer från Polen. I dag är det ungefär 80 anställda, varav 60 kommer från Polen. Alla är anställda i Sverige, betalar skatt i Sverige och följer svenska arbetslagar och löneavtal.

Att kunna rekrytera killar från Polen är helt avgörande för affären.

– Utan dem fanns det inget företag. Jag skulle kanske kunna åka ut och jobba med två-tre man, men jag skulle aldrig klara de här volymerna. Det vore omöjligt, förklarar Joakim.

Att hitta folk som vill satsa långsiktigt på skogsarbete är svårt. När Joakim annonserat efter arbetskraft i Sverige får han massor av ansökningar från människor som varit långtidsarbetslösa och saknar både vilja att arbeta i skogen och alla de egenskaper som behövs.

– De skulle aldrig klara jobbet på de villkor som ställs i dag. För att klara ackorden krävs driv och en jädra grundfysik. Man går tre mil om dagen i tuff terräng med röjsåg eller motorsåg.

Det främsta skälet till att han har svårt att hitta arbetskraft i Sverige är lönenivån. Marginalerna inom skogsvården är små.

I stället åker Joakim regelbundet till Polen på rekryteringsresa tillsammans med en tolk, en förman som jobbat på företaget i sju år. Han vill inte berätta

En bra dag går det att röja 1,5 hektar per person. Kylan är inget problem, men det går inte att röja sly när det är för mycket snö.

exakt hur det går till, eftersom förmågan att hitta rätt personer i Polen är nyckeln till hans företags framgång. Men han berättar att han i år har fått omkring 3 500 ansökningar. 350 av dem kallas till intervju, och av dem plockas 15 personer ut. Han tar inte någon till Sverige utan att först ha träffat vederbörande på plats i Polen.

Svensk Skogsservice är baserat i dalsländska Ed, men har verksamhet i hela landet. Omsättningen på 35 miljoner är uppdelad i plantering, skogsvård och infrastruktur. Den oktoberdag som Joakim och Jonathan röjer ledningsgata utanför Eskilstuna har företaget team som röjer på 15 olika platser.

För att inte behöva flacka runt i landet riktigt lika mycket har Joakim introducerat en franschisemodell som mindre, nyetablerade skogsföretagare kan ansluta sig till.

– Det finns många drivna företagare där ute som befinner sig där jag var 2006, med en handfull anställda och en känsla av att inte komma någon vart. Jag visste

inte hur man skulle gå tillväga för att rekrytera utomlands, till exempel. Inom ramen för vår franschisemodell kan vi bistå med den kunskapen, och de kan bidra med sitt driv och sina kunduppdrag.

Några dagar senare, utanför det lilla samhället Björnsjö strax söder om Ludvika, röjer Tomek Radomski, 34 och hans sväger Lukasz Samsel, 26 i granskogen. Solen skiner, det är ett par minusgrader och granarnas grenar tyngs av säsongens första snötäcke.

Det är bara fem centimeter snö ännu, men det räcker för att skogen ska ge ett sagolikt intryck. Det är knäpptyst, förutom knastrandet under fötterna. När Tomek och Lukasz drar igång röjsågarna låter det som ilska bin går bärsärk. Snön förstärker också intrycket av att befinna sig i en julgransfabrik, men perspektiven bedrar. I själva verket är flesta träden sex meter höga. Några har stuckit iväg och mäter säkert redan åtta eller tio meter. Tomek uppskattar att de planterades för

Tomek Radomski, 34, har bott och jobbat i Sverige i sju år. Han har just köpt villa i Hällefors där han bor med fru och två barn.

elva-tolv år sedan. Lukasz och han röjer sly och småträäd. – Vi tar bort allt som är under sju centimeter i diameter.

Tomek och Lukasz röjer året om. På vintern röjer de åt Stora Enso i närheten av Filipstad, men än så länge hjälper de Sveaskog att värda skogen i närheten av Ludvika. En bra dag röjer de 1,5 hektar per person.

– Kylan är inget problem. Vi röjer tills det är minus 30 grader. Däremot ställer snön till problem. Det går inte att röja sly när det är för mycket snö.

Båda kom till Sverige från Warszawatrakten för sju år sedan. Lukasz bror, Tomeks andra sväger, hade redan etablerat sig i Sverige och hjälpte dem att skaffa jobb. Lukas var 19 år gammal och hade utbildat sig till snickare, men hade svårt att hitta jobb i Polen. Tomek var 27 år och arbetade på ett sågeri. När han kom till Sverige började han direkt att arbeta i skogen.

– Jag gillar att jobba med trä, förklarar han.

Båda har etablerat sig med sin respektive familj i det

lilla samhället Hällefors i västra Västmanland. Lukasz bor med fru och ettårig dotter i lägenhet och Tomek har just köpt villa, där han bor med sin fru och två barn, en sjuårig son och en fyraårig dotter.

Ingen av dem har gått någon kurs i svenska. De har lärt sig språket på jobbet, trots att de mest jobbat tillsammans med andra polacker. Tomek har jobbat på Svensk Skogsservice i fem år. Lukasz jobbade som snickare i fem år och anslöt sig först för två år sedan. Båda säger att de trivs bra i Sverige. De har inga planer på att återvända till Polen. Barnen har rotat sig här.

– Kanske när min dotter blivit vuxen. När jag är pensionär, säger Lukasz.

Jobbet i skogen är hårt. De börjar klockan sju och röjer i åtta timmar.

– Mer än så går inte, det orkar man inte, säger Tomek.

Lunch äter de i bilen eller rastboden. Det är för kallt för att vara utomhus utan att röra på sig.

Både Tomek och Lukasz jobbar nästan uteslutande med att röja. Det händer att de planterar, men de tycker bäst om att köra röjsåg. De tror också att skälet till att det är svårt att rekrytera personal till skogen är att jobbet är hårt och lönen relativt låg.

– Det är ju bättre betalt än i Polen, men å andra sidan är levnadsomkostnaderna lägre där.

De flesta av de polska medarbetarna är säsongsanställda men återvänder år efter år. På de senaste årens rekryteringsresor har dock Joakim börjat märka av en avmattning i intresset.

Polen har närmat sig Sveriges lönenivå, så premien för att resa till Sverige på säsongsbasis och röja skog har minskat. Flera medarbetare vittnar också om en växande osund konkurrens; de möter allt oftare team i skogen med killar som saknar både kunskap, utbildning och utrustning och som arbetar för löner som är omöjliga att leva på i Sverige.

Ett annat problem är den svenska sjukvården. Joakim pekar på en pappershöj i bilen.

– Här ligger några fakturor som vi måste ägna en dag eller två åt att bestrida åt våra killar. Annars går det till Kronofogden. Det är från olika landsting som kräver 2 000 kronor här och 1 500 kronor där, helt i strid med regelverket.

Arbetsgivaren har inget formellt ansvar att sköta sina anställdas vårdkontakter, men det spelar ingen roll.

– Vad ska jag annars göra? Då får jag ju ingen arbetskraft.

– I våras var det faktiskt en kvinna på Västra Götalandsregionen som förklarade för mig att det var mitt ansvar, eftersom jag tagit hit de här killarna från öststaterna. Så uttryckte hon det. Men mitt ansvar är ju att betala skatt och sociala avgifter. Hon har naturligtvis inte rätt att diskriminera personer som bor och arbetar i Sverige bara för att de har bakgrund i ett annat EU-land.

Landstingen, framför allt Västra Götalandsregionen, kräver de polska medarbetarna på stora summor pengar när de besöker sjukvården, och de avkrävs ofta sina europeiska sjukförsäkringskort. Men sjukkortet är något man använder när man tillfälligt befinner sig

utomlands, i ett annat land än det där man är anställd och betalar skatt. Joakims medarbetare är anställda och betalar skatt i Sverige. De behöver inte något EU-kort. Om de hade sådana så skulle de vara utfärdade i Sverige och giltiga i de andra EU-länderna, men inte i Sverige.

Joakim berättar om ett fall när en medarbetare trillade illa i terrängen och krossade urinröret. Det var en komplicerad skada som skulle kräva vård under lång tid. Medarbetaren, vi kan kalla honom Janis, kom från Polen men hade jobbat i Sverige i ett halvår. Han var registrerad enligt konstens alla regler och betalade skatt i Sverige. Han hade fått ett samordningsnummer utfärdat av Skatteverket för att kunna få ett sjukvårdskort i Sverige, men efter ett halvår och flera påstötningar från företaget hade han fortfarande inte fått något kort.

Utan sjukvårdskort envisades Västra Götalandsregionen med att behandla honom som en utlänning. Han krävdes på stora summor pengar och landstinget vägrade honom sjuktransporter från hemmet i Ed till sjukhuset i Trollhättan. Försäkringskassan och Sjukreseenheten Väst bollade ärendet fram och tillbaka. Under tiden fick Joakim och hans kollegor köra honom fram och tillbaka till sjukhuset flera gånger i veckan under ett antal månader.

– Till slut tröttnade jag på landstingets beteende. Jag tyckte att skattepengarna kunde få jobba lite. Men de vägrade att köra honom från sjukhuset.

Joakim fick hjälp från Bengt-Olle Andersson, som är utredare på Försäkringskassans internationella kontor i Malmö. Han informerar om vad som gäller enligt EU:s regelverk. Den som kommer från andra EU-länder och arbetar i Sverige har enligt dessa regler rätt till samma sjukvård och till samma patientavgift som de som är bosatta i Sverige.

– Bengt-Olle ringde till Västra Götalandsregionen för att påtala den skadades rätt enligt EU-reglerna, men han fick också kalla handen.

– Han var väldigt tydlig: ”Ni måste köra honom. Han har alla dokument. Han har sitt anställningsavtal. Det räcker enligt gällande regelverk.” De krävde EU-sjukkort, men för det första tar det rätt lång tid att få, och för det andra gäller ju inte ett svenskt EU-sjuk-

kort i Sverige! Det gäller ju i andra länder. Det är självklart att han omfattas av värden i det land där han är anställd och betalar skatt.

Men det hjälpte inte. Sjukhuset vägrade blankt att köra honom.

– Till slut kom det ett mail om att ärendet skulle tas upp med högsta chefen för sjukresor i Västra götaland-regionen. Den här gången fick sjukhuset skicka honom med ambulanstransport. Ambulanstransport! En av de få ambulanser vi har i Dalsland skulle alltså användas för att köra hem honom från sjukhuset. Ambulanspersonalen bara gapflabbade. Det är ju ett skämt.

Joakim berättar att Bengt-Olle bad Västra Götalandsregionens ledning att höra av sig till Svensk Skogsservice och reda ut saken. Men ett halvår senare har ingen ringt.

Till slut accepterade myndigheterna att Janis skulle få sjukresor till sjukhuset. Då blev det avslag på sjukpenningen, trots att han var sjukskriven med intyg och uppsatt för operation. Företaget skickade in lönespecifikationer som visade att han hade anställning, inkomst och betalade skatt. Men av någon anledning accepterades inte lönespecifikationerna.

Janis tröttnade på byråkratin och återvände till Polen i väntan på operation. Några månader senare avled han.

– Nästa gång som Försäkringskassan blev inkopplad i ett liknande ärende uppmanade de oss att gå via media. Förstår du, Försäkringskassan uppmanar oss att gå till media för att Västra Götalandsregionen vägrar att följa reglerna. Det är helt absurt.

Det har gått så långt att flera av de polska medarbetarna undviker att besöka svensk sjukvård. De går hellre och har ont tills säsongen är över och de återvänder till Polen. Det är inte värt besväret att bråka med byråkrater

och bestrida fakturor på ett främmande språk. Joakim märker att det är svårare att få säsongsarbetarna att återvända till Sverige, på grund av landstingens njugga eller direkt fientliga beteende.

Han uppskattar att han lägger 300 000 kronor om året på att bråka med myndigheter.

– Vi hade kunnat spara otroligt mycket tid om landstingen följde reglerna, säger han uppgivet.

– Man förstår ju varför många av mina konkurrenter fuskar. För om det bara innebär merjobb att följa reglerna och betala alla skatter och avgifter, men man sedan inte får något för det, då är det klart att vissa kommer att strunta i det.

Joakim tror att branschen står inför betydande svårigheter. Det kommer att bli allt svårare att hitta arbetskraft som har motivationen och de fysiska förutsättningarna och är beredda att jobba hårda dagar i skogen till den lön som företagen kan erbjuda.

– Det kommer att bli svårare och svårare om man inte vill lösa saker på ett halvlagligt sätt eller åka allt längre bort för att hitta arbetskraft som helt saknar erfarenhet av skogsarbete.

Det kommer definitivt inte bli lättare att hitta arbetskraft i Sverige. Jobbet är tuffare än byggbranschen och betalar sämre. Allt färre söker sig till skogsbruksutbildningarna.

– Skiljer det 40 kronor i timmen mellan skogsvård och att jobba med snickeri eller anläggning så får man ingen som är beredd att sitta i en skogsmaskin eller köra röjsåg fem mil ut i skogen.

